

Nobody Knows but Jesus

Tidig afroamerikansk gospel förstådd ur ett teologiskt befrielseperspektiv

Amandus Granlund Åberg, 19971104–6236
C-uppsats VT2018
Tros- och Livsåskådningsvetenskap C
Handledare: Simon Henriksson
Examinator: Per Sundman

Teologiska institutionen
Uppsala universitet

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1. Syfte och frågeställning	3
1.2. Forskningsläge	3
1.3. Teori och metod	5
1.4. Undersökningsmaterial	6
1.5. Disposition	7
2. Befrielseteologin och dess centrala idéer	8
2.1. Latinamerika och Gustavo Gutiérrez	8
2.2. Afroamerikansk teologi och James H. Cone	9
3. Gospelmusikens historiska och teologiska kontext	11
3.1. Kyrklig bakgrund	11
3.2. Gospelns födelse	12
3.3. Teologiskt uttryck	14
4. Gospeltexter	17
4.1. Analys	18
5. Diskussion	23
5.1. Andlig befrielse – styrkan att uthärda lidandet	23
5.2. Politisk befrielse – styrkan att kämpa för rättvisa	26
5.3. Gospelns befrielse – slutsats	28
6. Sammanfattning	33
7. Källförteckning	35
7.1. Böcker	35
7.2. Tidskriftsartiklar	35
7.3. Uppslagsverk	35
7.4. Webbplatser	36

1. Inledning

Musik blev tidigt för den afroamerikanska befolkningen och kulturen en copingmekanism. Förutom att de bar med sig delar av sina tidigare musikkulturer i det koloniserade Afrika, så stötte afroamerikanerna under slaveriet på religionen kristendom och nya musikuttryck. Flera anammades, blandades med tidigare afrikanska stammusikaliska influenser och andra nya musikaliska komponenter skapades. Vid 1900-talets början står jazz och blues båda som tydliga exempel för afroamerikaners sätt att få utlopp för det förtryck och den fattigdom de levde i särskilt under den stora depressionen. När kristendomen hade anammats av den afroamerikanska kulturen ingick naturligt upprättandet av en kyrkokultur. Denna uteslöts till stor del från redan etablerade (euroamerikanska) kyrkor. På så sätt skapades afroamerikanska kyrkor, vilka blivit väl etablerade till 1770-talet. Efter slaveriet hade avskaffats i USA år 1865 och de sydliga, numera fria, afroamerikanerna reste till de urbana städerna så växte behovet av en kyrklig, afroamerikansk och urban musiktradition. Det är i detta skede jag ser en övergång från enbart en copingmekanism till något mer. Mitt intresse ligger därför i vad man kan uttyda ur gospeln genom förståelsen i dess socioekonomiska och kyrkliga kontext. Jag menar att man kan tolka gospelmusik och gospelns kultur som ett uttryck för en levd teologi förstådd särskilt utifrån en befrielse tematik.

1.1.Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är därför att demonstrera att man kan få bättre teologisk förståelse för gospel, utifrån en befrielse tematik. Dels som musikgenre men desto mer som en kultur och ett afroamerikanskt uttryck. Och på så sätt se hur dess kontext har format gospeln. Alltså de evangelikala kyrkorna samt den afroamerikanska upplevelsen i USA - vad gäller förtryck såsom slaveri, alienation och fortsatt diskriminering. Se hur gospeln relaterar till det bibliska narrativets befrielse tematik, och hur den egna afroamerikanska befrielsen tar sig uttryck i gospeln. Jag riktar mig särskilt inom tidsperioden 1867 till 1978.

Frågeställningen lyder därför:

- *"Hur kan tidig afroamerikansk gospel förstås bäst utifrån ett teologiskt befrielseperspektiv?"*

1.2.Forskningsläge

Afroamerikansk teologisk forskning är förhållandevis bred. Vilket inte var så oväntat i och med de afroamerikanska kyrkorna och samfundens utbredning. Särskilt Interdenominational Theological Center (ITC) utmärker sig, med sin egen tidskrift, The Journal of the ITC. Denna institution består av fem afroamerikanska teologiska seminarier – Morehouse School of

Religion (baptistisk); Gammon Theological Seminary (metodistisk); Turner Theological Seminary (metodistisk); Phillips School of Theology (metodistisk); and Charles H. Mason Theological Seminary (helgelse-pentekostal). Dock blir forskningsläget genast mycket tunnare när det gäller just gospel och teologi. Möjligen beror detta på att forskningen om gospel har varit reserverad snarare till musikutvetenskap, i studiet av gospel som musikgenre. Trots detta har jag ändå funnit ett par framstående verk inom forskningen av gospel och teologi.

Metodistpastorn och teologiprofessorn William B. McClain skrev år 2000 i *The Journal of the ITC "The Bible and African-American music"*, i vilken han diskuterar Bibelns roll i såväl afroamerikanens liv som i gospelmusiken. Hur den å ena sidan kan uppfattas som ett medel från euroamerikanskt håll för att försöka tygla de afroamerikanska slavarna, men å andra sidan som upphov till den tilltalande gospelmusiken. År 2004 skrev Melva Wilson Costen, professor i musik och tillbedjan vid ITC, "*Music in the liturgy of African-American congregations*". Där redogör hon för afroamerikanska musiktraditioner såsom spirituals, gospel och samtida gospelrap utifrån ett liturgiskt perspektiv. År 2016 skrevs "*Holiness and Worldliness: Theologies of Early Black Gospel Music in the Sanctified Church*" av musikern och teologen Awet Andemicael. Här förklarar hon uppkomsten av gospelmusik inom helgelse-rörelsen och dess teologiska karaktär. Detta är en artikel jag kommer använda mig av i denna uppsats, och kommer därför att redogöra mer för innehållet senare.

En som i synnerhet har bidragit till gospelteologisk forskning är Louis-Charles Harvey. Även han är en tidigare metodistpastor och teologiprofessor. Han har bland annat skrivit artikeln "*Black Christology: the history and theology of Black gospel music*" i *Journal of Theology (United Theological Seminary)* år 1987. Och även den artikel jag också kommer använda senare i denna uppsats, nämligen "*Black gospel music and Black theology*" i *Journal of Religious Thought (Howard University)* år 1987. I denna artikel använder sig Harvey av en metod lik den jag kommer använda mig av i, analys av gospelskripturer. Hans slutgiltiga tes om gospelmusikens teologi är en jag försöker vidareutveckla. Sedan finns det en som inte bidragit primärt till forskningen om gospelteologi, men som är representativ för forskningen inom afroamerikansk befrielse-teologi. James H. Cone, även denne tidigare metodistpastor och teologiprofessor. Med böcker som "*Black Theology and Black Power*" (1969), "*A Black Theology of Liberation*" (1970), "*God of the Oppressed*" (1975) och "*Martin & Malcolm & America: A Dream or a Nightmare?*" (1992) så anses Cone vara upphovsmakaren av afroamerikansk teologi och speciellt afroamerikansk befrielse-teologi. Cones tankar, som presenterade i "*Speaking the*

Truth: Ecumenism, Liberation, and Black Theology” (1986), är den främsta teoretiska utgångspunkten i denna uppsats.

1.3. Teori och metod

Som jag nämnt så står befrielsesteologin som teoretisk utgångspunkt för denna uppsats. Jag kommer därför redogöra för dess centrala idéer, från dels övergripande (latinamerikansk) kontext men desto mer från afroamerikansk kontext. Detta med hjälp av förklaring utifrån Gustavo Gutiérrez (*A Theology of Liberation: History, Politics and Salvation*) och James H. Cone (*Speaking the Truth: Ecumenism, Liberation, and Black Theology*). Den förstnämnda är en peruviansk-dominikansk katolsk präst, som i månt och mycket anses vara grundaren av befrielsesteologi. Den sistnämnda var en afroamerikansk metodistpastor och teologiprofessor, som i sin tur anses vara en av grundarna av afroamerikansk befrielsesteologi. Och för att få en djupare förståelse av befrielsesteologin såsom jag använder den i min analys, så presenterar jag också dess bejakande relation till socialism och framförallt Karl Marx teori om alienation

Jag anknyter sedan till teorin efter att jag redogjort för gospelns egenskaper. Detta gör jag genom att presentera gospelns uppkomst i dess kulturella, politiska, och kanske främst kyrkliga kontext. Nämligen de evangelikala väckelserörelserna i USA och dess afroamerikanska form samt afroamerikaners utanförskap och förtryck i USA. Detta leder också till relationen mellan gospel och sekulära men besläktade musikgenrer såsom jazz och blues. Det är med hjälp av förståelsen av denna bakgrund som jag sedan kan uttyda en befrielsesteologisk karaktär. Men för att stödja min tes ytterligare så exemplifieras denna karaktär i fyra utvalda gospelsönder som jag sedan analyserar. Jag har valt att göra uppdelningen mellan andlig och politisk befrielse, då jag diskuterar om och i så fall vilken av dessa som är mest framträdande inom gospelns. Samt relateras den uppdelningen till alienationsteorin såväl som distinktionen mellan kyrka och värld, som framgår i gospelns kyrkliga kontext. Denna uppdelning mellan andlig och politisk befrielse är därför av stor vikt.

Termen gospel är givetvis bred, då den inkluderar samtida gospel såväl som euroamerikansk gospelmusik. Och kan självklart innebära dess mer ursprungliga term ”evangelium”. Men när jag skriver gospel så menar jag den traditionella afroamerikanska gospelns. Dessutom så syftar jag inte i huvudsak på endast gospelmusiken när jag skriver gospel. Eftersom jag i denna uppsats lyfter fram flera viktiga komponenter i gospel, såsom en levd teologi, politik och ett afroamerikanskt uttryck. Själva musikgenren gospel och dess musikaliska egenskaper hamnar därför i skuggan. Jag kommer också använda mig av termerna afroamerikansk och euroamerikansk. För enkelhetens skull skulle jag kunna använda mig av de, från amerikanska

lånade, orden ”black” och ”white” eller direktöversatta till ”svart” och ”vit”. Men i och med att det i Sverige inte är lika utpräglade termer som i USA så lever det inte upp till den akademiska ram jag söker hålla mig inom. Med andra ord medför termerna svart och vit risken för diskriminering. Dessutom kan denna etniska indelning anses vara felaktig från början. Eftersom termerna afroamerikansk och euroamerikansk jämförelsevis tar större hänsyn till den faktiska färgdiversiteten som återfinns inte bara inom dessa utan inom alla etniciteter.

Det bör stå klart att jag i denna uppsats inte går in på den typ av folkmusik som närmast relateras till Medborgarrättsrörelsen. Vilken dragit sin inspiration från olika afroamerikanska musikgenrer, inte minst gospel. Denna musik står som en brygga mellan kristet och sekulärt, mellan kyrkan och politisk aktivism, med bland andra *The Freedom Singers* i spetsen. Inom denna musik förekommer mycket mer inslag av den karaktär som jag specifikt pekar på att gospeln saknar. Denna distinktion är viktig att ha med sig som läsare, då jag använder avsaknaden av denna karaktär för att sedan kunna driva min tes.

1.4.Undersökningsmaterial

Min undersökning vilar alltså på två ben. Gospelns kontext, och en analys av gospeltexter. Detta för att få så mycket understöd som möjligt till den tes jag sedan driver.

- **Gospelns kontext**

Artiklarna av Louis-Charles Harvey och Awet Andemicael är de verk jag använder mig av huvudsakligen. Då de på ett mycket utförligt sätt skriver om gospelns uppkomst samt den bakomliggande teologin. Förutom dessa använder jag mig av Robert M. Marovichs *A city called heaven: Chicago and the birth of gospel music* (2015). Men jag går även in ytterligare på den teologi som återfinns i gospelns kyrkliga kontext. Detta avser alltså de evangelikala väckelserörelserna baptismen, metodismen, helgelseörelsen och pentekostalismen/pingströrelsen. Som källa till kyrkokontexten används *The Concise Oxford Dictionary of Politics and International Relations*, i dess senaste publicerade form från år 2018 av Garrett Brown, Ian McLean och Alistair McMillan.

- **Gospeltexter**

Vad gäller valet av låttexter, stod det klart att de mest representativa musikerna inom gospelgenren skulle få utrymme, med de mest folkkära gospelsångerna. Dessutom att låttexterna skulle vara av befrielsematematisk karaktär var viktigt i min undersökning. Därför har jag valt följande låttexter: ”*Nobody Knows the Trouble I’ve Seen*, först en spiritualpsalm från

under slaveriet, publicerad först år 1867, senare framförd av bland andra Louis Armstrong, Mahalia Jackson, Sallie Martin och Sam Cooke. *"Oh Mary Don't You Weep"*, även denna först en spiritualpsalm från innan Amerikanska inbördeskriget, sedermera inspelad först av Fisk Jubilee Singers år 1915 och även The Swan Silverstones. *"Take My Hand, Precious Lord"* skriven av Thomas A. Dorsey, första kända framförandet av Heavenly Gospel Singers år 1937. Och till sist *"Through It All"* av Andraé Crouch släppt 1978.

1.5. Disposition

Efter detta inledningskapitel presenteras först befrielsesteologin i kapitel 2. Detta kapitel delas upp i den latinamerikanska befrielsesteologin som definierad av Gustavo Gutiérrez, och den afroamerikanska befrielsesteologin som definierad av James H. Cone. I delen med Gutiérrez förklaras också Karl Marx alienationsteori. I kapitel 3 redogör jag för gospelns kontext. Denna delas upp i tre delar – den evangelikala kyrkligheten, gospelns uppkomst och gospelns teologi. Sedan i kapitel 4 har jag kommit till analysen av gospelskter. Först presenterar jag de fyra utvalda texterna, men begränsade till en vers och en refräng. Därefter görs en djupare analys av textens innebörd sett ur befrielsesteologisk bemärkelse. Jag gör sedan min slutdiskussion i kapitel 5, där jag delat upp mellan tre delar – andlig befrielse, politisk befrielse och sedan en slutsats. Här framgår alltså tydligast att uppdelningen av andlig och politisk befrielse spelar stor roll i uppsatsen. För här diskuterar jag huruvida gospeln kan förstås utifrån något eller båda dessa aspekter.

2. Befrielsesteologin och dess centrala idéer

I denna del ämnar jag som sagt att redogöra för befrielsesteologin med hjälp av latinamerikanske Gustavo Gutiérrez och afroamerikanske James H. Cone. Detta eftersom den förstnämnda ger en god övergripande bild av befrielsesteologins centrala idéer. Medan den sistnämnde riktar in sig på teorier som är desto bättre anpassningsbara till den tes jag driver i denna uppsats.

2.1. Latinamerika och Gustavo Gutiérrez

År 1955 formades det Latinamerikanska biskopsrådet (The Latin American Episcopal Council/CELAM). Dess intention var att upprätthålla den från Vatikanens katolska lära i Latinamerika. Katolska kyrkan i Latinamerika hade nämligen blivit något splittrad då den såg sina politiska aktörer skiljas mellan den traditionella kristdemokratin och den mer progressiva rörelsen. Påvarna Paulus VI, Johannes Paulus II och Benedictus XVI såg aldrig med glada ögon på den progressiva kristenheten i Latinamerika. Inte heller Latinamerikanska biskopsrådet var i regel befrielsesteologiskt vänlig. Trots detta fick den progressiva rörelsen igenom sina befrielsesteologiska idéer då de drev det Andra Vatikankonciliet (1962–1965) till en ställning för de socialt utsatta. År 1968, under konferensen i Medellín, Colombia, kom Latinamerikanska biskopsrådet att anta ett par av dem redan pådrivna idéerna. Dessa gällde huvudsakligen de fattigas rättigheter och synen på industrialiserade länder som rättviseröövande mot utvecklingsländer (Encyclopædia Britannica u.å.).

Trots att befrielsesteologin inte fick något långvarigt starkt fotfäste i katolska kyrkans högsta beslutande organ, Vatikanen, så har dess tankar spridits globalt och blivit starkt relaterad till kristenhetens sociala arbete. Inte minst syns detta på afroamerikansk befrielsesteologi, men detta återkommer jag till senare. Medan det är felaktigt att säga att alla typer av befrielsesteologi har sina rötter i den latinamerikanska, eftersom uppkomsten av dessa dateras till ungefär samma tid, så vill jag ändå använda mig av latinamerikansk befrielsesteologi som en övergripande översikt. Detta eftersom latinamerikansk befrielsesteologi riktar sig mer på befrielse i generell mening, fastän med betoning på tredje världens utsatthet, medan afroamerikansk befrielsesteologi fokuserar exklusivt på den afroamerikanska utsattheten.

Gustavo Gutiérrez skriver i sin bok *"A Theology of Liberation: History, Politics and Salvation"* (1974) att det teologiska fokuset på befrielse tar sin utgångspunkt i Bibeln. Detta är självklart något som all teologi gör i hög grad. Men Gutiérrez menar på att befrielse är ett särskilt genomgående tema i Bibeln. Vilket demonstreras i Jesus levnadssätt. Han pekade ständigt på de socialt utsatta, att dessa måste få ta hjälp av övriga i samhället och att man mycket hellre skulle ge bort än att spara rikedom för sig själv. Gutiérrez lyfter även fram Paulus, som talade

starkt om hur alla blev fria genom Jesus, slaven såväl som herren. Bibelns syn på synd, bortfallet från Gud, tolkas av Gutiérrez som den ultimata anledningen till världens orättvisor med fattigdom, förtryck och utanförskap. Det direkta sambandet anses vara att den som kan vända ryggen från Gud, per automatik också vänder ryggen från sin medmänniska. Gutiérrez hänvisar till en formulering av Bonhoeffer – att frihet endast uppnås i relation till varandra, man kan aldrig vara fri ensam (Gutiérrez 1974, s. 24).

För att förstå befrielse-teologin på det sätt jag ämnar nyttja den för i min uppsats så vill också presentera det sociologiska och filosofiska begreppet alienation, särskilt hur den definierades av Karl Marx. Det är allmänt känt i den teologiska världen att befrielse-teologi finner stöd i marxistiska och socialistiska tankar. Marx talade bland mycket annat om alienation, något som får individen att känna sig som främmande i sitt sammanhang och sin värld. Han trodde, till skillnad från tänkare före honom, att alienation inte är möjlig att bryta sig ur genom ren viljekraft hos individen. Istället handlar det om kollektiva strukturer som behöver brytas genom ett folks, en klass, organisering emot alienation och utanförskap (Brown, McLean, McMillian 2018). Denna alienation är något som afroamerikanerna fått känna på i hög grad, i och med det euroamerikanska förtrycket. Detta kan anses vara den stora anledningen till att afroamerikanska kyrkorna grundades, vilket vi finner stöd till senare i denna uppsats.

Marx ser religion som ett uttryck, en konsekvens, av alienationen. Vilken orsakats av de socioekonomiska skillnaderna. Medan detta kan skapa en bild av religiösa organisationer som en isolerad subkultur, så söker befrielse-teologin tvärtom ena kyrkan och det sekulära samhället. Ett försök till att motverka alienationen. Ett ställningstagande för sammansmältningen av det andliga livet och politiken. Inte nog med att det är möjligt för kyrkan att vara aktiv i världen, befrielse-teologin går så långt som att säga att det är kyrkans huvudsakliga uppgift. Att det är genom Bibelns befriande Gud och dess demonstration av medmännisklighet i Jesus som kyrkan bär huvudansvaret för de utsatta. Visionen är en kyrka aktiv i världen.

2.2. Afroamerikansk teologi och James H. Cone

Också James H. Cone drar sin bibeltolkning till den punkt att han anser det vara rentav okristligt att inte ha bilden av Gud i förstahand som befriare. Cone, likt Gutiérrez, försvarar detta med sin bibliska utgångspunkt. Han relaterar till israeliternas funna befrielse i Gud (Yahweh), att det är genom slavarnas befrielse man tydligast ser Guds frälsning. Också genom att Gud blev en fattig jude ser vi mönstret i att stå på de svagas och förtrycktas sida. Jesus uppståndelse innebär Guds övervinnande mot fattigdomen. Detta är, enligt Cone, det enda centrala budskapet med evangeliet. Faktumet att Jesus föddes i sådan kontext tydliggör var man behöver stå som

människa för att uppnå en gudsrelation. Medan västerländsk teologi tenderar att fokusera på Bibelns trovärdighet och att urskilja de viktigaste delarna, så handlar afroamerikansk teologi mer om att förstå huruvida den bibliska Guden är närvarande i afroamerikanernas kamp och förtryck eller inte (Cone 1986, s. 12). Den analyserar innebörden och meningen i att tro, när man tvingas leva under förtvivalade förhållanden.

Cone talar om afroamerikansk teologi som synonymt med afroamerikansk befrielsesteologi, med förhållningen att afroamerikansk teologi alltid har en befrielsesteologisk utgångspunkt. Eftersom afroamerikaner är förtryckta, måste också dess teologi behandla frågan om befrielse, menar Cone. Och den måste behandla frågan om befrielse också sett ur faktumet att afroamerikaner tror på att den Gud som befriade hebréerna från Egypten, och som kom ner på jorden för att försvara de fattiga och utsatta, är lika närvarande i deras egna förtryckta liv. Samtidigt problematiserar Cone en befrielsesteologisk förståelse av afroamerikansk teologi. Eftersom tron på en befrielse från förtrycket inte överensstämmer med erfarenheten. Han ställer sig frågan om man verkligen kan tro på Guds hjälp till de fattiga, när dessa fortsätter tvingas leva i fattigdom. Hela den stora anledningen till afroamerikanernas kristna tro är just folkets lidande, menar han.

Cone tänker sig att utan detta lidande skulle den kristna tron inte blivit aktuell, eller åtminstone inte tagit sig uttryck alls såsom den gjorde. Han lyfter fram ett par gospeltexter som exempel, där han finner ett mönster som jag senare i min egen textanalys kommer återkomma till. Nämligen lidandets framträdande roll i samband med lyckan som återfinns hos Jesus. Det är en beslutsam förnekelse av lidandet som slutgiltig definition av afroamerikanskt liv. En fast tro på att Jesus har det slutgiltiga ordet och en närvaro vars påtaglighet alltid övervinner lidandets. Det handlar här alltså inte främst om den befrielse som skall komma, utan snarare om den befrielse och vinst över lidandet som redan inträffat genom Jesus.

Denna ståndpunkt kritiseras inte minst från afroamerikanskt sekulärt håll, men inte sällan även från afroamerikanskt kristet håll. Kritiken innefattar att befrielsesteologin söker stöd för befrielse i något som helt saknar bevis. Det finns ingen forskning som visar att en befrielse faktiskt ska komma, särskilt inte från religiöst håll. Men detta är inte särskilt utmanande för den afroamerikanska kristna. För denna handlar det mer om upplevelsen. Den starka övertygelsen om Jesu närvaro, vilken i förstahand upplevs från innerligt andligt håll. Samtidigt kan även detta kritiseras, ser Cone, med teodicéproblemet i spetsen. Alltså: ”Om Gud är allsmäktig och alltigenom god, varför finns ondska?”, eller för situationen bättre formulerat ”Om Gud är allsmäktig, alltigenom god och närvarande i afroamerikanens liv, varför kvarstår då det afroamerikanska förtrycket?”.

Men även detta är oproblematiskt för den afroamerikanska kristna, säger Cone. Frågan förkastas då intresset för intellektuella frågor saknas. Svaret på afroamerikanens befrielse återfinns inte i svaret på teodicéproblemet. Svaret på afroamerikaners befrielse återfinns i styrkan man får av Jesus, vilken leder en att fortsätta kämpa för befrielsen (Cone 1986, s. 14). Och beviset för att denna styrka faktiskt är hållbar syns kanske bäst i det levande exemplet Martin Luther King Jr. Det var endast genom kraften hos Jesus som King orkade och önskade kämpa för afroamerikanernas rättigheter. För att en sådan teologi ska bli relevant för afroamerikanens liv, är det inte nödvändigt att ifrågasätta motsägelser. Det är utav större vikt att man tar vara på den kämpaglöd som erbjuds i afroamerikansk teologi. Övertygelsen att rättvisa och befrielse en dag ska upprättas, med Jesus som stödpelare, är nog.

Intressant är dessutom att Cone betonar den jämnt balanserade kombinationen av andlighet och politik. Han menar att det blir för alltför insnöat om man antar för mycket av det ena eller det andra. Då han riktar sig till kyrkan förtydligar han framförallt att för mycket andlighet leder till den tes som Marx presenterade – att religion är ett opium för folket (Cone 1986, s. 2). Återigen ett exempel, fastän osökt, på befrielseteologins influens från socialism.

3. Gospelmusikens historiska och teologiska kontext

I denna del kommer jag förklara gospelns kontext, sett ur dess kyrkliga bakgrund, dess uppkomst och dess teologiska karaktär. Alla dessa tre delar ger en ökad förståelse för gospelns afroamerikanska tradition såväl som religiösa tradition.

3.1. Kyrklig bakgrund

För att bäst förstå gospelmusikens uppkomst vill jag förklara dess kontext i de afroamerikanska kyrkorna, och kort om deras uppkomst. De afroamerikanska kyrkorna har sina rötter så långt tillbaka som på 1740-talet, och bildades i och med bristen på kyrklig fristad från euroamerikanerna, vilka vid denna tid fortfarande i regel var afroamerikanernas slavägare. Det var redan från början huvudsakligen den evangelikala väckelserörelsen som attraherade afroamerikaner, sannolikt eftersom afroamerikanerna tilläts aktiva roller i dessa sammanhang. På 1770-talet hade egna afroamerikanska kyrkor etablerats. Diskrimineringen fortsatte dock även där, då kyrkorna ofta begränsades på grund av misstanken att dessa skulle orsaka ett slaveriuppror. Det första afroamerikanska samfundet bildades 1816, African Methodist Episcopal Church. Medan landet kom att kriminalisera slaveri år 1865, i och med Amerikanska inbördeskriget, så fortskred förtrycket mot afroamerikanerna och fler afroamerikanska kyrkor bildades. Förutom baptism och metodism så har också särskilt helgelse och pentekostalism varit framträdande i afroamerikansk kyrklighet (Livingstone 2014). Gospeln växte fram framförallt

inom helgelseörelsen och pentekostalism. Men den kom senare i och med dess allmänna afroamerikanska kristna tema att bli betydligt mer ekumeniskt förankrad, med fäste i nära alla afroamerikanska kyrkosammanhang.

Alla dessa fyra kyrkoinriktningar är tätt förknippade med den protestantiska frikyrkligheten och väckelserörelsen. Baptism uppstod inom den protestantiska kristenheten under tidigt 1600-tal. Den lade betoning på troendedop, det individuella beslutet att följa Jesus. I kontrast till barndop som ansågs vara ett tvång mot det icke-självständiga spädbarnet. Metodism kom till på 1700-talet, men utan en specifik teologisk konflikt. Den stora anledningen till metodismens ursprung var att man ansåg att samhället i för begränsad utsträckning såg till den fattige och utsatte. Metodismens grundare, John Wesley, betonade dock individens helgelse – processen vari man blir mer lik Jesus. Ur detta fokus på helgelse växte också helgelseörelsen. Denna formade i sin tur en teologi som, till skillnad från Wesley, utgick ifrån en mer successiv helgelseprocess som är i ständig rörelse. Pentekostalismen, i Sverige mer känd som pingströrelsen, grundas i sin tur på den bibliska historien om pingsten. Där Jesu lärjungar efter hans död mottog den Helige Anden och dess gåvor. Dessa gåvor innefattar bland annat tungotal och helande (Livingstone 2014). Förutom att dessa rörelser påverkats och influerats av varandra så är ett tydligt gemensamt drag hos dessa kyrkliga rörelser deras tro på en personlig Gud, en personlig relation till denna och en personlig utveckling som kristen.

3.2. Gospelns födelse

Det är utav många orsaker svårt att sätta en definitiv stämpel på gospelmusikens ursprung. En av dessa är att gospel faktiskt också kan uppdelas mellan euroamerikansk och afroamerikansk gospel. Medan dessa har vissa likheter, med influens och utbyte mellan varandra, så är det generellt ansett att den vita gospeln har ett äldre ursprung. Euroamerikansk gospel dateras vanligen från andra hälften av 1800-talet, och afroamerikansk gospel närmare början av 1900-talet (McNeil 2005, s. xvii). Gospeln föddes genom afroamerikaners invandring till Chicago, och det förtryck och dem motgångar de fick möta gjorde det nödvändigt att använda musik som copingmekanism. Marovich skriver att gospeln utvecklades i Chicago under 1930- och 1940-talet. Men genom detta uppstod en slags dualitet – att hålla fast vid sina sydliga rötter och ändå omfamna den nordliga och kosmopolitiska kulturen. Det syns som tydligast i hur dessa använde sig av psalmer och spirituals, i samband med jazz-rytmen eller Hammondorgeln. (Marovich 2015, s. 3)

Sett ur akademiskt håll, kan man skilja på gospelmusik som dels ett estetiskt uppträdande uttryck och dels som ett heligt böneuttryck. I sin estetiska form är gospelmusik ett arv från

Västafrikanska förfäders rytmer, melodierna av spirituals och väckelse- och tältmöten, samt baptistsalmer. Samtidigt är det anpassat till urbana genrer som jazz och blues, i dess melodiska karaktär. Sallie Martin skrev att gospelsånger är “resultatet av sömnlösa nätter och dagar av bekymmer” (Marovich 2015, s. 3). Kenneth Morris beskrev gospel som evangeliska sånger som bar ”själens och hjärtats budskap” om vardagliga upplevelser (Marovich 2015, s. 3). Mahalia Jackson förklarade distinktionen att “blues är sånger av förtvivlan, gospel är sånger av hopp”. Thomas A. Dorsey såg på gospel helt enkelt som “det glada budskapet” (Marovich 2015, s. 3). Eileen Southern, en afroamerikansk musikvetare, har spårat utvecklingen av afroamerikansk gospelmusik till 1850-talet. Här började det inom väckelserörelsen växa en ny genre som på ett bättre och mer relevant sätt bemötte behoven av den vardagliga människan i den växande storstäderna. Spirituals föddes först genom tältmötena. Gospelmusiken i sin tur föddes i den urbana miljön. Gospelmelodierna lånades från populärmusiken. När de afroamerikanska migranterna rörde sig från den lantliga södern till de urbana städerna upplevde de ett behov av en musik som var mer relevant för deras nyare urbana liv. Genom detta lidande föddes gospelmusiken. (Harvey 1986, s. 21)

En annan afroamerikansk musikvetare, Horace C. Boyer, identifierar tre typer av sånger som direkta förfäder – tältmötenas spirituals, jubileumsspirituals och kyrkosånger. Det är genom utvecklingen av kyrkosången som musikalisk form som man först tydligt börjar se vikten av just den afroamerikanska kyrkan. Det var inom övergången från tältmöten och jubileumsspirituals till att forma en kyrka, som gospelmusiken också började ta sin form. Pingstkyrkorna växte snabbt i södern, och populariteten av deras sånger växte också. Afroamerikanska metodist- och baptistkyrkor började omfamna dessa sånger. Det skedde i och med de migrerade afroamerikanerna som lade stora grunder för dessa kyrkor, och deras behov av musik mer relevant för deras urbana liv. (Harvey 1986, s. 23)

Thomas A. Dorsey anses vara fadern av afroamerikansk gospelmusik. Han var faktiskt den första att använda sig av termen ”gospelmusik”. Fastän musiken till en början inte accepterades av den afroamerikanska kyrkan, så fick Dorseys musik till slut stort erkännande. Vad som gjorde denna nya musik så unik, med Dorsey i spetsen, var att den så väl lyckades att fånga in de frustrationer såväl som hopp för det afroamerikanska folket (Harvey 1986, s. 25) Om man baserar gospelns början på Thomas A. Dorseys första sång så föddes gospeln först år 1921. Vidare skriver Harvey att gospelmusik onekligen är en konstform som i högsta grad är relaterad till de erfarenheterna kopplade till det afroamerikanska folket, framförallt under Depressionen.

Denna musik kallas alltså gospel för att den söker associera ”det glada budskapet” om Jesus till existensen av det afroamerikanska folket.

3.3. Teologiskt uttryck

Något som var särskilt intressant med afroamerikansk gospelmusik inom helgelseörelsen, där den först växte fram, var dess användning av mer profana musikinstrument. Eftersom dessa vanligen användes i den profana världen så blev det väldigt kontroversiellt att anamma dessa i kyrkan. Kyrkan hade nämligen en strikt moral som förkastade allt profant. Helgelseörelsen var den enda som inte ansåg musik vara syndig. Precis som med den samtida afroamerikanska musiken, så sjöng de, klappade händerna, trummade med tamburiner. Ibland var det till och med piano och ett helt set med jazzmusiker. Många har argumenterat för att denna musik var i grunden sekulär musik men med heliga ord. Att det var blues, med kyrkliga termer. Jazzmusikern och multiinstrumentalisten Garvin Bushell uttryckte det på följande vis: “They sang the blues in church; the words were religious, but it was the blues. They often had a drummer and a trumpet player there ... The Negro carried his [*sic*] troubles to church and talked to God about them. (Andemicael 2016, s. 395). En av profilerna inom Harlemrenässansen, Langston Hughes, sa så här “I was entranced by their stepped-up rhythms, tambourines, hand clapping, and uninhibited dynamics, the music of these less formal Negro churches early took hold of me, moved me and thrilled me.” (Andemicael 2016, s. 396).

Inom helgelseörelsen var de världsliga musikinstrumenten ändå en långtgående diskussion. En av de stora anledningarna till avståndstagandet från världen var deras tolkning av bibelordet Johannes 2:15, där Jesus drev ut all ohelig verksamhet ur templet. Det är genom detta som det i den afroamerikanska helgelseörelsen ses som en del av själva helgelsen, att lämna världen bakom och följa Jesus. Andra var mindre oroade över själva genren, utan var snarare rädda för den känsloladdade influensen som instrumenten skulle ha på åhörarna. Rädslan var alltså att känslorna skulle komma i vägen för den Helige Andens påverkan. Och på många sett ansågs musikinstrumenten inte enbart vara världsliga, utan rentav från Djävulen. Men detta löstes genom att sättet de spelade på fick ändras helt, eller kanske skedde det på naturlig väg. Hur ett piano spelades i den sekulära världen lät fick inte låta alls på samma sätt i kyrkan. Utan den antog sig formen av rytmisk gospel. Det blev ”tillåtet” att spela sekulära instrument, eftersom det gjordes under influensen av den Helige Anden. (Andemicael 2016, s. 403)

Historikern Lawrence Levine menar att helgelseörelsen finner sin musikaliska influens genom att sträcka sig bakåt till de traditionerna bland fäderneärvda slavar, och utåt till de rytmer som

fanns i den sekulära afroamerikanska musikaliska världen omkring dem. Flera sociohistoriska och musikaliska kopplingar syns mellan gospelmusik och den västafrikanska som utvecklades av afroamerikanska slavar (Andemicael 2016, s. 404). Det problematiska var inte i någon mening, skriver Andemicael, att sträcka sig bak till sina rötter. Detta är tvärtom ett naturligt steg. Men att också sträcka sig utåt, var än mer problematiskt speciellt ur teologisk synpunkt. Samtidigt försvarades detta med att musiken användes som evangelisationsmedel. Att musiken lockar, men att budskapet fångar dem. Relationen mellan helgelseörelsen och sekulär musik är tydlig i hur kyrkan kunde hyra in jazz- och bluesmusiker för att ta del i gudstjänster. Thomas A Dorsey, vilken som sagt anses vara den tidigaste gestalten inom gospel, var ett levande exempel då han själv pendlade fram och tillbaka mellan det världsliga och det kyrkliga. Vid 1940-talet växte en debatt om gospelns roll och tendens att stå för nära det sekulära.

Å andra sidan menade vissa, bland andra gospelsångerskan Mahalia Jackson, att relationen mellan sekulär och gospelmusik var helt tvärtom. Hon menade att det var blues, jazz och annan musik som fick sin klang från helgelseörelsens gospel. Om så är fallet hade det givetvis gjort situationen enklare, då gospeln och kyrkan inte längre hade gjort sig skyldig att använda sig av sekulära inslag. Samtidigt är det till denna dag svårt att konstatera just vilken som kom först, och generellt relationen mellan olika afroamerikanska musikgenrer vid denna tid. Oavsett så syns tydliga likheter. Andemicael argumenterar vidare för att varken att ”sträcka sig bak” eller att ”sträcka sig ut” räcker för att förklara gospelmusikens rötter i helgelseörelsen. Teologiskt sätt är de otillräckliga för en fördjupad förståelse. Andemicael föreslår därför att man också bör förstå det som att kyrkan ”sträckte sig uppåt”. Med detta menar hon att Gud, särskilt i rollen som den Helige Anden, spelade en stor roll i formandet av gospelmusik. Ett perspektiv som för lätt har glömts bort, trots helgelseörelsens starka betoning på andlighet. Det är därmed genom hänvisning till den Helige Anden som helgelseörelsens rytmiska musik och dans rättfärdigas. Detta relaterar gospelmusiken till musik och dans förklarar utifrån Bibeln, vilken också gör en stark distinktion mellan världslig och helig dans. (Andemicael 2016, s. 406)

Afroamerikanska helgelse- och pingströrelser tog inspiration från Martin Luther, i sitt sätt att se musik som en gåva från Gud. Ett instrument man använder genom den Helige Anden och därigenom är i grunden gott. Men musik, som med allt annat, kan användas till världsliga ting och bli avklädd sin heliga karaktär. På så sätt blir det rättfärdigat att använda sig av även musik av sekulära inslag, då man enbart återfordrar något som var kyrkans från början och använder det under Helige Andens påverkan. För att på så sätt få uttrycka sin gudskärlek genom lovsång.

(Andemicael 2016, s. 407). Sedermera finns det visserligen de som menar att man endast

använder gospelmusiken i syftet att utnyttja de känslor som väcks rent estetiskt och dra fler åhörare. Men mot detta svarar man att syftet snarare är var få uttrycka den lycka man känner i närvaron av Helige Anden. På så sätt blir det, precis som Andemicael pekar på, Gud som är i fokus och den som är aktiv även i gospeln. Vilket gör att människan blir nästintill passiv, ett verktyg i Guds vilja. Hela denna debatt visar på en tydlig teologisk medvetenhet, mer än vad den afroamerikanska kyrkan och gospeln har tillskrivits. Eftersom kyrkan faktiskt förhandlade sig fram till en slags slutsats som accepterade gospelmusiken. (Andemicael 2016, s. 410)

Om vi för en stund går tillbaka till Harvey, så finner vi än mer inom gospelmusikens teologiska aspekt. Han skriver att gospeln söker ett svar på meningen med livet, och därigenom ställer frågan ”Vad betyder det att vara en afroamerikansk kristen i ett land som förtrycker mig vid varje tillfälle?” (Harvey 1986, s. 26). Harvey förklarar att den existentiella meningen med gospelmusiken ofta undersöks av gospellåtskrivare själva. Där man länge, ända sedan 1619, genom spiritualsånger som ”Steal Away” ställt sig frågor som vad det betyder att ”stjäla bort till Jesus” när man blivit stulen från Afrika och blivit slav i USA. Harvey själv söker svar på dessa frågor, genom att analysera ett hundratal av gospelsånger. Hans noterar att Jesus är den dominerande huvudfiguren i nära en tredjedel av sångerna.

Kort sagt blir hans slutsats därigenom att Jesus är svaret på meningen med det afroamerikanska livet. Han är meningen med livet eftersom han är *Allt*. Med ”Allt” menar Harvey, uppdelat i tre komponenter – *Vän*, *Beskyddare* och *Befriare*. Dessa tre utgör tillsammans fundamenten för svaret på livets mening för afroamerikanen. Harvey gör tydligt att författarna till gospeltexter är övertygade om att Jesus befriar i både andlig och fysisk mening. Hans tolkning av gospeltexterna leder honom till slutsatsen att det även handlar om en socioekonomisk och politisk befrielse. Dessutom noterar Harvey att det i gospeltexterna är vanligt att Jesu korsfästelse och blod är starkt relaterat till seger över synden. Vilket relateras till slavarnas egen erfarenhet av lidande och blod. Slutligen poängterar Harvey vikten av Jesus frälsande handling. Som inspirerar till mänskligt styrkande, för att den kristna afroamerikanen ska kunna uthärda och kämpa emot sitt lidande (Harvey 1986, s. 36). Och det är detta, bilden av Jesus som befriare, som jag vill fördjupa mig i med hjälp av ett befrielseteologiskt perspektiv.

4. Gospeltexter

I denna del har jag för avsikt att presentera och analysera mitt urval av gospeltexter, för att därefter diskutera gospelns eventuella befrielse tematiska karaktär. Vilket bör ge ökad förståelse för gospelmusiken. Dessa texter är:

- *"Nobody Knows the Trouble I've Seen"*, först en spiritualsång från under slaveriet, senare inspelad av bland andra Louis Armstrong, Sallie Martin, Mahalia Jackson och Sam Cooke.
- *"Oh Mary Don't You Weep"*, först en spiritualpsalm från innan Amerikanska inbördeskriget, sedermera inspelad först av Fisk Jubilee Singers 1915 och senare även The Swan Silverstones.
- *"Take My Hand, Precious Lord"*, skriven av Thomas A. Dorsey 1932, först inspelad av Heavenly Gospel Singers 1937.
- *"Through It All"* av Andraé Crouch från 1978.

Nobody Know the Trouble I've Seen (Mahalia Jackson):

Vers

*Sometimes I'm standing crying
Tears running down my face
I cry to the Lord, have mercy
Help me run this all race*

*Oh Lord, you know I have trials
And so many pains and woes
I ask for faith and comfort
Help me to carry my heavy load*

Refräng

*Nobody knows the trouble I've seen
Well, no, nobody knows but Jesus
Nobody knows, I said the trouble, the trouble I've seen
I'm singing glory, glory Hallelujah*

Oh Mary Don't You Weep (Fisk Jubilee Singers):

Vers 1

*One of these mornings, bright and fair
Gonna take my wings and cleave the air
Because Pharaoh's army got drowned
Oh Mary, don't you weep*

Refräng

*Oh Mary, don't you weep don't you mourne
Oh Mary, don't you weep don't you mourne*

*Because Pharaoh's army got drowned
Oh Mary, don't you weep*

Vers 2

*I don't know what my mother want to stay here for
This old world is not friends with her
Because Pharaoh's army got drowned
Oh Mary, don't you weep*

Take My Hand, Precious Lord:

Vers 1

*When my way grows drear precious Lord linger near
When my light is almost gone
Hear my cry, hear my call
Hold my hand lest I fall
Take my hand precious Lord, lead me home*

*When the darkness appears and the night draws near
And the day is past and gone
At the river I stand
Guide my feet, hold my hand
Take my hand precious Lord, lead me home*

Refräng

*Precious Lord, take my hand
Lead me on, let me stand
I'm tired, I'm weak, I'm lone
Through the storm, through the night
Lead me on to the light
Take my hand precious Lord, lead me home*

Through It All:

Vers 1

*I've had many tears and sorrows
I've had questions for tomorrow
There's been times I didn't know right from wrong
But in every situation
God gave me blessed consolation
That my trials come to only make me strong*

Refräng

*Through it all
Through it all
I've learned to trust in Jesus
I've learned to trust in God*

4.1. Analys

McNeil skriver att gospelsångers texter ofta är subjektiva, vanligen med stark betoning på ett enda tema som förtydligas genom repetition i refränger. Texterna är konversationer, ofta med

Gud, som uttrycker frälsningen och himlens härligheter (McNeil 2005, s. xvii). Detta syns också tydligt i samtliga låttexter. I den första texten, *Nobody Knows the Trouble I've Seen*, som även titeln avslöjar är det tungt fokus på det lidande som subjektet behövt utstå. Det är å ena sidan ett påstående, ett uttalande. Som vill förmedla att ingen kan förstå allt lidande som subjektet behövt utstå. Men det övergår till att bli en konversation när subjektet också konstaterar att Jesus är den enda som förstår. I insikten av detta så vänder sig subjektet till "Herren" Jesus med en vädjan att han ska ha nåd och visa förtröstan. En intressant iakttagelse här är att subjektet aldrig vädjar om att smärtan ska försvinna helt, att hen ska få bli befriad. Om befrielse är underförstått så är det endast i benämningen att Jesus förtröstan i sig själv är befrielse nog, vilket hjälper subjektet att fortsatt klara den smärta som hen utsätts för. Genom detta kommer subjektet också till insikt om, verkar det som, att ingen annan behöver förstå den smärta som hen behöver utstå. Så länge hen har Jesus så kan hen fortsätta bära smärtan tillsammans med Jesus.

En mer symbolisk och något mer svårtolkad text har *Oh Mary Don't You Weep* då den blandar det bibliska narrativet med det vardagliga livet för subjektet. Det ena bibliska narrativ som lyfts fram är Mose och hans hebreiska folks vandring ur Egypten, från faraons slaveri. Bara här blir det genast mycket tydligare vad budskapet i denna sång är. Medan ordet slaveri aldrig omnämns i sången, eller i någon folkkär gospelsång för den delen, så är det vad sången syftar på. Och detta står som exempel också för en av de stora förklaringarna till hur afroamerikanerna lyckades anamma den euroamerikanska kristna religionen från första början. Inspirationen till spirituals tros vara just de likheter som afroamerikanska slavarna såg till judarnas utsatthet i Bibeln (McGraw-Hill u.å.). Och om man känner till den bibliska berättelsen om utvandringen från Egypten så vet man att faraon ångrade att han släppte judarna (hebréerna) från slaveri och kom efter dem i öknen med sin armé. Men det röda havet, som hade delats av Mose genom Guds kraft, stängdes igen medan faraon och armén fortfarande var i havets område, vilket ledde till att faraon och hans armé drunknade i havet. Mose och hans folk kunde därför fortsätta vandra mot sin frihet.

Det andra bibliska narrativet i denna gospeltext är om Maria från Betania. Hon vände sig till Jesus för att han skulle bota hennes sjuka bror Lazarus. Jesus kom försent, då Lazarus redan varit död i fyra dagar. Men för att bevisa att inget är omöjligt för Gud så återuppväckte han Lazarus från graven. Detta står för samma tema, att Gud kan befria från vad som helst. Slaveri såväl som döden. Vilket är varför dessa två, annars helt skilda bibliska narrativ, sammanvävs. Därtill sammanvävs narrativet, som sagt, med subjektets vardagliga liv. I de två verser som jag har tagit med uttrycks dels ett behov av frihet och dels ett världsligt avståndstagande. Med en

helhet över alla dessa teman förstår vi att budskapet är subjektets lidande i denna värld, behov av frihet, och därefter befrielse som återfinns hos Jesus.

Det blir återigen ett mer klart och tydligt tema i låten *Precious Lord, Take My Hand*. Här framgår att subjektet söker Gud och Guds förtröstan. Det är rakt igenom en konversation, där subjektet vill försäkra sig om att Gud alltid är med oavsett vad som händer. Men helt fri från symboliker är inte heller denna gospels-text, då den använder ord som ljus, mörker, natt och storm. Känsloladdade ord förekommer dock i lika hög grad, med ord som dyster, skrik/gråtande, svag och ensam. Dessa komponenter visar att *Take My Hand, Precious Lord* är den som tydligast talar om Gud, Herren, i en slags föräldraroll. Där Gud främst finns till som stöd i allt det svåra och onda. Inte i den benämning att det onda försvinner, och inte heller nödvändigtvis att Gud ger en kraft att stå ut med all smärta. Utan snarare att Gud är som ett slags skydd, en trygghet. Och att det är genom den tryggheten som subjektet får kraft att fortsätta genom alla svårigheter. Visserligen innefattar en föräldraroll flera olika uppgifter inför ens barn. Fokuset är därmed kanske snarare på att subjektet blir som ett barn, i sitt sätt att söka trygghet hos sin förälder. Till skillnad från att utav egen stolthet vara övertygad om att man är stark nog i sig själv.

I den del av *Through It All* som jag valt att analysera är det enbart som ett uttalande från subjektet, med karaktären av ett vittnesbörd. Där subjektet delar med sig av sina erfarenheter, vilka varit fyllda av utmaningar. Denna gång rör det sig alltså inte om en vädjan, utan om en total säkerhet baserat på sådant som redan hänt. Att subjektet redan vet att Gud alltid är med. Och genom den vetskapen så förstår subjektet att om bara hen sätter sin tillit hos Gud så kan inga problem rå på hen. Man får som lyssnare på detta vittnesbörd följa en slags utveckling, vilken visar att denna tillit inte kommit naturligt. Tvärtom är den något hen har lärt sig på vägen. Genom att i efterhand kunnat blicka tillbaka på varje situation av svårigheter, endast för att se att Gud fanns där hela tiden för att ge tröst. Och här är något som gör låten unik. Inte i att den poängterar hur Gud ger sådan förtröstan, men att svårigheterna, prövningarna gjort subjektet starkare. Något som indirekt säger att det till och med kanske är Guds vilja att subjektet ska gå igenom dessa prövningar. Att det då skulle vara Guds intention att subjektet inser att svaret på alla problem är hos Gud. Oavsett så uppfattas en stark övertygelse från subjektet att inga problem är för stora så länge Gud är med.

Men om vi söker finna mer, en tydlig befrielse-teologisk grund i dessa låttexter som även representerar den politiska befrielsen, verkar det krävas att man tvingas läsa mellan raderna. I den första, *Nobody Knows the Trouble I've Seen*, utmärker sig särskilt orden "lopp" och

”prövningar”. Vad som gör att dessa sticker ut är deras mer tidsbestämda karaktär. Alltså att lopp och prövningar båda har ett slut, och ofta präglas slutet av dessa två av en känsla av framgång och god prestation. Detta talar för att lidandet har ett slut, som eventuellt beror på subjektets prestation och förmåga att uthärda smärtan. Det blir då inte längre bara ett tema om styrkan att fortsätta uthärda dessa bekymmer som subjektet utsatts för. Temat blir att Jesus, den enda som förstår dessa bekymmer, inspirerar subjektet till att fortsätta kämpa emot dem så att hen en dag ska övervinna dem. Detta bekräftar i sådant fall tesen att det är Guds vilja att subjektet utsätts för prövningarna. Men istället för att Gud sätter subjektet i sådana prövningar, för att de ska leda hen till Gud, kanske det snarare rör sig om att Gud vill se subjektet utvecklas. Om prövningarna är likt ett lopp, så är det inte omöjligt att Gud vill ge samma typ av utveckling hos subjektet som för en atlet. Och framförallt då ge subjektet den mängd av motivation som gör att hen lyckas klara det främst på egen hand.

I den andra gospeltexten, *Oh Mary, Don't You Weep*, måste vi först förstå dess bibliska liknelse som bokstavlig för att se en politisk befrielse. Tolkas texten metaforiskt så kan befrielse betyda, som jag skrev innan, befrielse endast i innerlig andlig bemärkelse. Men om den förstås bokstavligt så får budskapet tolkas som en slags profetia, en framtidsutsägelse. Att på samma sätt som hebréerna fick utstå slaveriet och det egyptiska förtrycket länge så får afroamerikanen stå ut. Och på samma sätt som Lasaros fick vänta länge på att bli helad från sin sjukdom, så länge som fyra dagar efter sin egen död, så får afroamerikanen vänta. Men att befrielsen ska komma. Och som med så många bibliska berättelser, så kom befrielse eller bönesvar inte bara av sig självt, direkt genom Gud. Utan det kom genom en utvald människas medhjälp. I detta fall genom Gamla Testamentets mest framstående människa, Mose. Och genom Nya Testamentets och hela kristendomens huvudperson, Jesus. Förvisso var dessa inga små figurer, den ena hade vuxit upp som prins i det förtryckande Egypten, den andra var Guds son och Gud själv inkarnerad. Men trots detta så blir denna nytolkning av låttexten - utsägningen att det kommer dröja länge tills befrielsen kommer och det kommer ske genom mänsklig väg och Guds vägledning.

Nyckelordet i den tredje gospeltexten, *Take My Hand, Precious Lord*, är ”hem”. Det ordet gör det som mest tydligt att subjektet är vilse. Ofta menas med ordet ”hem”, åtminstone i sakrala låttexter, hem till Jesus eller hem till himlen. Men med bakgrundsförståelsen att gospelsn och dess kyrkliga och religiösa kontext vid dess uppkomst finner stora likheter med hebréernas utsatta situation, kan man tolka ”hem” som det utlovade landet. För förutom efter uttåget i Egypten finns det fler exempel på Guds löfte om ett land i Bibeln. Men mest sannolikt menar

subjektet inte i så fall ett löftesland såsom i ett nytt land, men snarare ett stadie av rättvisa där subjektet känner sig hemma. Visserligen skulle det kunna handla om ett återtåg till kontinenten Afrika. Men euroamerikanerna suddade i stort sett bort den afrikanska kulturen hos afroamerikanerna och ersatte med deras egna värderingar, inte minst religion. På grund av detta, och säkert utav många fler anledningar som återfinns inom studiet av Afrika, så kan man förstå att ett återtåg till en numera främmande kontinent inte var aktuellt på samma sätt som för hebréerna i Bibeln. Utan om det snarare är ett stadie där subjektet känner sig hemma, är det inte osannolikt att det rör sig om ett samhälle där subjektet upplever rättvisa.

Som jag var inne på tidigare, så har gospelskripturen *Through It All* också en del som utmärker sig särskilt. Nämligen den som menar att subjektets prövningar endast gör honom starkare. Om det nu vore så som jag argumenterade för tidigare, att gospelskripturerna endast söker styrka att uthärda så skulle denna mening om prövningar bli ganska paradoxal. Alltså att prövningarna fanns till endast för att styrka subjektet så hen är stark nog att klara av prövningarna. Kanske inte en omöjlighet, men man kan fråga sig vad då meningen med dessa prövningar är. Vanligen, när det finns prövningar, så är de snarare till för att rusta en eller för att testa ens kvalifikationer. Oavsett om det är att rusta eller testa kvalifikationer, så är det inför något. Att Gud skulle tillåta eller tilldela prövningar utan mening tål att ifrågasättas. Detta som komma skall, vilket subjektet alltså fått styrka för, är därför mer troligt en slags kamp. Vilket då också bekräftar Cones tes att afroamerikansk teologi handlar om den från Jesus givna styrkan att fortsätta kämpa för rättvisa.

5. Diskussion

I denna del av uppsatsen delar jag upp befrielse utifrån två betydande aspekter. Den andliga befrielsen och den politiska befrielsen. Med andlig befrielse menar jag den innerliga upplevelsen som kommer direkt i hand med frälsningen i Jesus. Något ogripbar är denna typ av befrielse, då det inte finns något tydligt bevis för befrielsen. Åtminstone inte några bevis som jag kommer att presentera i denna uppsats. Istället får individens upplevelse av en Gudsrelation och övertygelse om att hen är befriad i Jesus. Vad individen blir befriad ifrån blir därför mer fritt för tolkning. Men handlar förslagsvis om en känslomässig infångning, som konsekvens av prövning eller lidande såväl som den egna synden. I afroamerikanens fall handlar andlig befrielse kanske främst om att bli fri från sina egna begränsningar. Att inse att hen är mer än bara en slavättling, att hen är rättmätigt värd samma rättigheter som euroamerikanen. Värld samma Gudagivna kärlek.

Politisk befrielse är den mer konkreta delen i befrielse, som syns i de förändrade rollerna och strukturerna i samhället. Där framgång är lika med ett steg närmare rättvisa. Även detta kan dock vara svårt att definiera med säkerhet, exempelvis som i fall med lagstiftning. Bara för att något kriminaliseras betyder det inte att det per automatik upphör. Detta syns i faktumet att afroamerikanen än idag får utstå diskriminering, ännu med motiveringen att hen är mindre värd på grund av sin hudfärg. Detta trots att diskriminering på grund av hudfärg alltså är olagligt i USA, som i många fler stater.

Jag har gjort denna uppdelning för att vidare analysera och diskutera gospelmusikens befrielsetematik, och vilken av dessa som gospeln kan förklaras stå närmast. Det intressanta i denna uppdelning ligger i befrielseteologins relation till dessa. För medan all kristenhet kan sägas grunda sig på en befrielsetanke, framförallt andligt talat, så är befrielse i politisk mening något som är mer reserverat för befrielseteologin.

5.1. Andlig befrielse – styrkan att uthärda lidandet

Det är förståeligt att gospelmusiken har sådant fokus på världsligt lidande, med Marx teori om alienation i åtanke. Det var obestriddligen på grund av euroamerikanernas uteslutande och nedvärderande syn på afroamerikanerna som de inte tilläts känna sig hemma och trygga i ett land de tvingats till. Den erfarenhet av lidande och förtryck som de bemött från euroamerikanskt håll har de associerat till ett världsligt lidande. Vilket gjort att den enda väg de kunnat vända sig åt för förtröstan, för befrielse, var åt Jesus.

Utifrån gospelmusikens kyrkotradition ser vi att andlig befrielse spelar stor roll. Då det inom de evangelikala kyrkorörelserna är starkt fokus på det individuella ställningstagandet, beslutet, att följa Jesus och den individuella relationen till honom. Utgångspunkten ligger i att alla människors söker befrielse från något, en personlig anknytning till synden. Och befrielsen finns bara hos Jesus. Uppdelningen, som jag presenterat tidigare i uppsatsen, mellan kyrka och värld står som exempel. Alltså att befrielsen inte kan finnas någon annanstans än hos Jesus.

I dess hårdaste form tror man då inte att befrielse kan upprättas från eller i världen. Vilket kan sägas bero på att världen är just fallen i synd, det är härifrån synden som påverkar människan kommer. Världsligt lidande förklaras som en konsekvens av själva världen. Att det är först i det himmelska paradiset som man som kristen får uppleva befrielse som inte är enbart innerlig och andlig. Samtidigt är det fortsatt en andlig befrielse - då himmelen, även om man tror på det i som i fysisk mening, är i en mer direkt relation till andlighet än den jordliga världen. Detta blir på så vis hela den stora anledningen till frälsning, och poängen i att sprida evangeliet. Att befrielse uppnås av vem som helst i Jesus. Och han gör inte skillnad på ens status i samhället, såvida man inte själv låter sig påverkas av det.

Det världsliga avståndstagandet blir dessutom ett mycket tydligt uttryck för en afroamerikansk befrielseteologi, med betoning på afroamerikansk. För som jag förklarat tidigare i denna uppsats så ansågs gospelmusiken ha profana rötter som kyrkan tog avstånd ifrån. Sett från det kyrkliga perspektivet är ju nämligen exempelvis jazz och blues kvar i detta världsliga lidande som ofta beskrivs i gospelmusiken. Att kyrkan trots detta försökte anamma delar av den profana musiken, tyder på vikten av att bevara det afroamerikanska arvet. Men att man stötte bort det profana och världsliga lägger vikt vid synen att musiken i sig inte var nog. Räddning söktes, kanske till och med i musiken, men det var inte nog. Räddningen fanns bara i Jesus. Det är detta som blir ett så tydligt uttryck för speciellt afroamerikansk befrielseteologi, bevarandet av afroamerikansk kultur i kombination med betonandet av befrielsen hos Jesus.

Å andra sidan kan det vara så att den personliga relationen till Jesus sätts i sådant fokus att allt annat faller i skuggan. Alltså, om afroamerikanen söker sig till Jesus för befrielse från sitt lidande som utsatt och förtryck. Då kanske det inte är säkert att Jesus svarar med befrielse från just detta. För om Jesus primära anledning att komma till jorden och bli korsfäst, var att övervinna synden. Kanske bryr sig då inte Jesus om annat än just detta. När afroamerikanen såväl som vilken människa som helst söker befrielse hos Jesus, så får denne det – men bara befrielse från själva synden. Medan orättvisa, förtryck, utanförskap förbises. Det är inte helt olik hur Jesus bemötte sitt folk, judarnas, förhoppningar om en räddare som skulle leda dem i

uppror mot dem tyranniska romarna. Istället för att leda sitt folk till rättvisa så ledde han dem bort från synden. Detta behöver alltså inte nödvändigtvis vara något ont drag hos Jesus, utan i så fall snarare en ledning från Jesus som utmanar oss att tänka om, och se att den stora fienden är synden. Att den stora fienden är en själ, som slav under framförallt synden.

Ser vi på gospelskivorna jag analyserat, så har det visat sig att gospel utmärker sig i det att den i hög grad fokuserar på lidandet, och räddningen från detta. Om man jämför med annan kristen musik, till exempel psalmer, så syns en tendens att mer vanligen se det positiva i världen. Såsom skapelsen och naturen. Särskilt exempelvis ”O store Gud”, ”Måne och sol” och ”Den blomstertid nu kommer”. I afroamerikansk gospel betonas såklart det positiva också, men det är positivt enbart utifrån faktumet att Gud gör allting gott. Gospel förtydligar att man i sig själv inte är tillräcklig, och världen likaså. Sorg betonas ofta, i kontrast till Guds förtröstan. Samtidigt förstår vi, sett utifrån mitt urval av gospelskivor, att det i gospelmusiken aldrig talas om specifikt den kamp man behöver utstå som afroamerikan. Medan det är ett genomgående tema, i åtminstone dessa låttexter, att livet och världen är fylld av lidande, så förklarar den inte några strukturella skillnader. Och den nämner aldrig termer som svart, afroamerikan eller slaveri.

Dels kan detta säkert bero på en vilja att förhålla sig huvudsakligen till Bibeln med dess narrativ och Guds-fokuserade karaktär. Men bristen på dessa strukturella termer skiljer sig dock inte från profan afroamerikansk musik, såsom jazz och blues. Min tes är att det inte funnits någon anledning att förtydliga förtrycket. Man sökte alltså inte förklara eller förstå dem sociala konstruktionerna eller dem strukturella orättvisorna i musiken. Kanske berodde det också på att svaret kändes så självklart. Att problemet fanns (och ännu lever kvar) och att det berodde på förtrycket från euroamerikanen var möjligen ett faktum som inte kändes nödvändigt att poängtera just i musiken. Musikens huvudsakliga uppgift var istället att ge uttryck för de känslor vilka var konsekvensen av orättvisorna. Det enda som behövde förtydligas i gospelmusiken var att befrielse (som underförstått söktes), återfanns hos Jesus.

Viljan i befrielse-teologi att uppnå rättvisa uttrycks inte alls inom gospelmusiken, utifrån den teologiska karaktär jag pekat ut hittills. Tvärtom har orättvisan, eller snarare svårigheter och prövningar, nästintill omfamnats. Självklart finns det ett agg mot svårigheter, då de tillhör världen och världen anses vara fallen i synd. Möjligen är det synen på världen som fallen i synd, som man inom gospelmusiken kommit att acceptera dess ondskor. Vilket då innebär att den är oföränderlig, till skillnad från människans innerliga andlighet som blir befriad genom Jesus och därmed genom ett avståndstagande från världen. Med andra ord så spelar det då, inom

gospelmusiken, mindre roll hur världen ser ut. För så länge subjektet har Jesus så behöver hen inget annat.

Men det står dock inte helt klart att det är befrielse det rör sig om i gospelskripturerna. Att Jesus griper in och tröstar, eller åtminstone en vädjan om detta, framgår. Men att ge tröst är givetvis inte detsamma som att ge befrielse. Det handlar här dock om just vad man definierar som befrielse. Vilket, som sagt, är något diffust när det kommer till att definiera just andlig befrielse. Men om man definierar andlig befrielse, i dess yttersta afroamerikanska bemärkelse, som ett tillstånd av total frihet från förtryck och lidande. Även om detta inte skulle speglas i verkligheten, i erfarenheten. Men att det rör sig om närmast en psykologisk inställning att lidandet inte kan rå på en. Då kan detta inte sägas återfinnas i gospelskripturerna. Visserligen syns att subjektet väddar till Jesus om att få uppleva det stadiet, och kanske närmar sig det stadiet stundtals. Men det uppnås aldrig fullt ut. Jesus fortsätter att ge tröst, vilket är vad subjektet helt och hållet förlitar sig på.

5.2. Politisk befrielse – styrkan att kämpa för rättvisa

Men om jag återigen vänder mig till Cone, för att försöka applicera hans förståelse av afroamerikansk teologi, så blir det som en vidareutveckling på det spåret jag tidigare var inne på. För medan jag har argumenterat för en acceptans av den fortsatt oförändrade utsatta situationen för afroamerikaner, bristen på befrielse, så menar Cone att det snarare handlar om en styrka. Alltså, inte bara får subjektets styrka av Jesus att kunna utstå lidandet, som om det aldrig skulle bli någon förändring. Istället ger Jesus styrka att fortsätta kämpa. Som jag skrev tidigare i uppsatsen är detta grundat i övertygelsen att Jesus redan övervunnit synden och allt lidande, genom korsfästelsen och uppståndelsen. På så sätt är befrielsen redan åstadkommen.

Men för att kunna uppnå det i praktiken, behöver afroamerikanen själv inse det och själv se befrielsen framför sig. Hen behöver vidhålla hoppet. Cones argument kan sägas inte stämma överens med verkligheten, och kritiseras i och med det fortsatta förtrycket från euroamerikanskt håll. Men å andra sidan är Cones argument försvarbart, eftersom afroamerikanernas situation argumenterbart har blivit bättre. Det finns säkert många som skulle neka denna framgång och snarare se dagens USA som en pseudodemokrati, en mask för att skymma bl.a. det fortsatta förtrycket mot afroamerikaner. Men sett till fakta, med historiska skeenden i åtanke så har afroamerikanens rättigheter redan nått lång väg. Såsom lika rösträtt för euroamerikanen och afroamerikanen.

Dessutom understöds detta av gospelns kyrkliga bakgrund. Kanske inte den som jag påpekade innan, vad gäller den individuella personliga relationen till Gud. Men vad gäller det sociala arbetet som framförallt metodistkyrkan grundade sig på så vore det konstigt om gospelmusiken sände ett annat budskap än att man som kristen ska stå upp för de svaga. Just denna del av gospelns kyrkliga kontext är nog den som bäst stämmer överens med befrielse-teologin. Sen är det felaktigt att säga att det evangeliska fokuset på individen utesluter världsförbättring. Det enda man kan säga är att det börjar med individen. Men att detta sedan ska få växa utåt.

Detta är ju också underförstått, att om målet är förändrade individer så förändras i längden också världen. Dessutom, den förändring som uppmuntras i de evangeliska kyrkorna är förutom en god Gudsrelation inte sällan en dygdighet. Att relationen med Gud formar en till en bättre, dydigare människa. Bland de dygder som uppmuntras till finns bland annat, oftast, att bry sig om och hjälpa sina medmänniskor. Det blir då självfallet väldigt motsägelsefullt att gospeln kommer från en kontext som å ena sidan söker förbättra världen, ofta med fokus på de socialt utsatta, men sedan vänder världen ryggen för att den är så fallen i synd.

Dock är det just detta som kyrkan gjort. Särskilt med bibelord Johannes 18:36 *"mitt rike är icke av denna värld"* i åtanke, är det inte konstigt att kyrkan gjort denna distinktion. Medan tanken på att alla människor har möjlighet att uppnå frälsning i Jesus, är det inte därmed sagt att rättvisa upprättas. Dels kanske detta beror på tanken om en evig kamp mellan det onda och det goda. En stark dualism, som innebär att världen aldrig kommer bli helt god, men inte heller helt ond. Åtminstone inte förrän Jesus kommer tillbaka till jorden vid de sista dagarna, för att förinta all ondska. Att utföra det jobb som Jesus lovat att han ska ta hand om vid sin återkomst blir på något vis en skymf mot honom. Eller åtminstone som minst en omöjlig uppgift från rent mänskligt håll. Upprättandet av en utopi, i himmelsk benämning, är endast upp till Gud. Samtidigt motsäger detta inte att människan ska göra vad hen kan för att bidra till världens förbättring. Här ingår en acceptans av att människan inte kan göra allt, utan är begränsad av sin icke-gudomlighet. Men att det ändå är meningsfullt att göra sin del för världens förbättring. Oavsett, så finns det inte sällan en uppfattning att orättvisa aldrig kan förintas genom mänsklig kraft. Fokus kan då snarare sägas ligga på att helt enkelt vara vänlig och god mot sin omgivning, istället för att försöka ändra stora samhällsliga socioekonomiska strukturer.

Men när vi ser till den analys jag gjort av gospelskripturerna, utifrån ett mer befrielse-teologiskt politiskt betingat tema syns tecken på det som Cone talar om. Inte bara får subjektet tröst hos Jesus, och inte bara får hen uppleva en innerlig andlig befrielse. Utan genom befrielsen hos Jesus så får styrkan att kämpa för sin egen befrielse i världslig politisk mening. Det understöds

av att prövningar antyds vara sända från Gud. Och att befrielsen huvudsakligen ligger i subjektets egna händer. Det blir då självklart varför det i gospelskripturerna inte uttrycks en längtan efter att Jesus ska upprätta rättvisa som per automatik genom frälsningen. Detta blir dock i en klar kontrast till den tidigare tesen jag presenterade, att förändring inte ligger i människans händer. Men detta rubbar dock inte kraften som ursprungligen endast återfinns hos Gud. Det visar bara på den starka relationen mellan människan och Gud. Det visar på att det är Gud som framförallt söker denna relation, och påverkar människan så att hen finner sin egen styrka. Eftersom Gud inte utför denna befrielseprocess själv, förutsatt att han genom sin allmakt har förmågan till det, utan återkommande gånger i Bibeln valt människor att utföra dem visioner Gud har för människorna.

Samtidigt, måste jag säga att det utifrån min textanalys inte syns ett klart och tydligt fokus på världslig befrielse. Inte vid första anblick. För en sammanfattande fras som stämmer överens med samtliga gospelskripturer är vädjan ”Gud, hjälp mig att utstå smärtan” eller uttalandet ”Gud hjälper mig utstå smärtan”. För att finna något steg därutöver, en fras som lyder ”Gud, hjälp mig att orka kämpa” eller ”Gud hjälper mig att orka kämpa”, krävdes det att vidare läsa mellan raderna och aktivt försöka uttyda ett sådant budskap. Det som då talar för Cones argument är små, små tecken eller antydanden i gospelskripturerna. Medan det inte är helt omöjligt att gospelskripturerna skrevs med syftet att ha en underliggande ton av personlig styrka och kamp. Så är det nog mer sannolikt att detta omedvetet blev ytterligare en uttolkning, i skuggan av det primära fokuset – relationen med Gud.

5.3. Gospelskripturernas befrielse – slutsats

Jag vill i denna del av uppsatsen argumentera för att gospelskripturerna inte kan förstås utifrån ett renodlat befrielsesteologiskt perspektiv. Detta med förståelse särskilt om gospelskripturernas kyrkokontext och gospelskripturernas karaktär sett till skripturerna, såsom jag har presenterat och diskuterat kring den. Men givetvis också med bakgrunden i afroamerikanernas utsatta situation. Jag menar att gospelskripturerna endast kan förstås som en av komponenterna i befrielsesteologi. Detta eftersom befrielsesteologi ser till den andliga aspekten såväl till som den politiska, vilket jag redan förklarat. Om det dock lutar åt något av dessa håll inom befrielsesteologin, så är det åt det politiska. Det andliga är en så redan självklar och grundläggande komponent för att den tar för givet att innerlig befrielse återfinns hos Jesus. Och som Cone menar, så leder ett fokus enbart på andlighet till ett osunt religiöst förhållningssätt. Men befrielsesteologin ämnar att låta denna befrielse ta sig uttryck från insidan utåt, så att det påverkar samhället. Och resulterar i mer, om inte till och med total, rättvisa. Detta förhållningssätt har inte gospelskripturerna, åtminstone inte på samma vis. I gospelskripturerna

är huvudtemat subjektets lidande, samt Jesus roll i detta. Rollen som befriare tar sig främst uttryck i subjektets sökande efter Jesus i sitt lidande.

Att andlig befrielse inte skulle finnas hos Jesus för afroamerikanen avfärdar jag. Idén om att det inte är befrielse, utan snarare endast tröst som finns hos Jesus strider mot teologin i gospelns kyrkliga kontext, såväl som gospelmusikens eget budskap. Det är i båda dessa en mycket klar betoning på den personliga relationen mellan människan och Jesus. Något som visar på att Jesus bryr sig om människan och hens lidande. Vilket tyder på att Jesus, med sin gudomliga kraft, vill befria människan. Det är dessutom en självklarhet inom denna teologi att frälsning hos Jesus per automatik innebär befrielse. Inte bara inom ett avseende, såsom synden. Det är som ett helt paket, med flera olika värdesaker i själva frälsningen. På så sätt kommer befrielsen från synden tillsammans med befrielsen från allt annat – inklusive lidande. Så att andlig befrielse uttrycks i gospel är klart. Men kruxet ligger i att uttolka en politisk befrielse i gospeln, menar jag.

Något jag särskilt vill betona är att politisk befrielse, enligt min tolkning, inte kan stå på egna ben. Att vi ska kunna uttolka en politisk befrielse är därför beroende av att vi först kan uttolka en andlig befrielse. För det står självklart att det enligt befrielse-teologin är först genom den andliga befrielsen som man sedan kan upprätta en politisk. Detta finner vi stöd för om vi för en stund går tillbaka till Gutiérrez. Han menar att detta är det absolut huvudsakliga temat som går att tolka ur Bibeln, befrielse. Och att det därmed är främst kyrkans uppgift att åstadkomma denna befrielse. Det är först genom insikten om äkta godhet och sanning, samt en personlig upplevelse av befrielse hos Jesus som man får motivationen. Alltså motivationen att se samma befrielse ta sig uttryck i praktiken i sin omvärld. Samma mönster finner jag i gospelns kyrkliga kontext såväl som mina utvalda gospelskripturer.

Trots att jag finner det komplext att hitta politisk befrielse i gospel, så håller jag faktiskt med Cones och Harveys gemensamma tes. Åtminstone delvis. Jag ser den som applicerbar på gospeln. Alltså tesen att afroamerikansk teologi och gospelskripturteologi är ett uttryck för Jesus styrkande av individen. Vilket leder till individens förmåga att kämpa för sin egen politiska befrielse. För någonstans sägs det ju ändå i sig själv. Att i och med tron på Jesus så tror man även på en förbättrad värld. Speciellt i det att förbättringen tar sig uttryck från insidan utåt. Och fastän man kanske har förhållningen att världen aldrig kan bli perfekt, förrän Jesus återkomst. Så är detta inte argument nog för att inte ändå kämpa för världens förbättring. En utveckling kan onekligen ses i vår samtid. Argumenterbart inte helt fritt från en ond utveckling. Men i huvudsak, sett särskilt till rättviseperspektivet och mänskliga rättigheter så är situationen

mycket bättre, speciellt för afroamerikanen i USA. Med detta menar jag inte att situationen är perfekt, eller att det inte fortfarande är en lång väg kvar tills afroamerikanens situation kan värderas som jämlik med euroamerikanens. Utan jag belyser helt enkelt att en positiv utveckling är möjlig.

Men jag vill ändå rikta kritik mot Cones och Harveys tes. För medan jag ändå finner ett visst underlag för denna tes i gospelskripturerna jag analyserat så är den, som jag sagt, inte särskilt framträdande. Värt att påpeka är såklart brister i min egen textanalys, såsom att den endast inkluderar fyra gospelskripturer. Och självklart att jag valt ut gospelskripturer som har ett befrielseologiskt tema. Men till försvar för min textanalys vill jag också påpeka att dessa fyra skripturer är folkkära (inom afroamerikanskt kyrkligt sammanhang) såväl som representativa, med musiker som alla haft en påtaglig prägel på gospelskripturen. Samt att det inte krävde ett särskilt stort sökande efter gospelskripturer med befrielseologisk tematik. Det är tvärtom ett mycket förekommande tema i tidig gospelskriptur.

Så en vidare tolkning av dessa gospelskripturer som tyder på subjektets kamp för rättvisa och politisk befrielse är visserligen inte obefintlig, men den är helt enkelt inte tillräckligt påtaglig för att göra gospelskripturen till ett befrielseologiskt uttryck rakt igenom. Därför återstår en problematik. Om Cone och Harvey har rätt i att gospelskripturen uttrycker en, från Jesus sänd, styrka att orka kämpa för politisk befrielse. Hur kommer det då sig att gospelskripturen inte innehåller ett utbrett tema om politisk befrielse? Till detta vill jag presentera fyra möjliga svar, som alla går hand i hand. Varav det första grundar sig mycket på Cones argument för afroamerikansk befrielseologi. Nämligen att befrielse och rättvisa är en sådan självklar sak för afroamerikanen.

Eftersom Jesus redan övervunnit ondskan genom sin korsfästelse, så är det ingen tvekan om att befrielse kommer upprättas på ett eller annat sätt. Oavsett om det faktiskt rör sig om en rättvisa som upplevs inom ens egen livstid, om tusen år eller vid Jesu återkomst. Något som är mindre självklart är hur afroamerikanen, med sin mänskliga ofullständighet, ska kunna utstå lidandet under väntan på befrielse. Fokuset är långt mindre på att anklaga Jesus för bristen på hans ingripande i detta lidande. I stället ser vi i gospelskripturerna jag analyserat att subjektet nästan tvärtom anklagar sig själv för att inte uthärda. Något som dock bemöts med en omfattande och förstående kärlek från Jesus. Trots att subjektet är ofullständig, så kommer Jesus med sin tröst och befriande styrka.

Vilket leder oss till det andra svaret. Jag har nämnt min teori om varför man inte talar konkret i gospelskripturerna om vad afroamerikanens lidande beror på. Inget som pekar på det euroamerikanska förtrycket. Vilken var att det i gospelmusiken inte funnits någon större anledning att peka ut boven i dramat. För detta stod redan klart. Utav samma anledning tror jag att politik och aktivism överlag inte är ett genomgående tema i gospeln. Den förnekar inte de världsliga problemen, och förbiser det faktiskt inte då konsekvensen av det – lidande – ändå är mycket framträdande. Fokuset och meningen med gospelmusiken var aldrig på världen. För i förstahand är gospel en kristen musikgenre. Och precis som annan kristen musik så är Gud i centrum. Att lidande och Jesus som befriare har en så framträdande roll är faktiskt banbrytande nog ur det perspektivet. Dessutom kom senare en typ av musik som hade större fokus på politisk aktivism, och tog starka influenser från gospeln. Nämligen Medborgarrättsrörelsens slagsånger, dessa blev som en brygga mellan den kyrkligheten och det sekulära. Men utan dessa slagsånger är gospeln en typisk kristen musik, i det att den har ett primärt fokus på Gud.

För det tredje, så måste vi förstå gospel utifrån alienationstanken. Kanske är det felaktigt att förstå relationen mellan afroamerikanska kyrkan och dess omvärld som en jämlik fiendtlighet. Åtminstone sett från afroamerikanens håll är kyrkan snarare en fristad för hen. Medan hen är en del av världen så har hen förnekats grundläggande rättigheter i samma värld. Vilket såklart blir en kamp i sig. Att någonstans, mitt i all förvirring och påfrestning försöka bilda ett hem. Med det sagt, vill jag framhålla att afroamerikanen vänder sig till gospeln just för att få en paus från världslighet och politisk kamp. Visserligen är som sagt lidandet ett starkt tema i gospeln, men genom att inte uttryckligen peka ut orsaken till lidandet och sorgen så distanserar man sig från det. Det blir viktigt, som Cone är inne på, att inte låta förtrycket definiera afroamerikanen. Att inte låta euroamerikanens definition av afroamerikanen få tolkningsföreträde. Men genom att istället ta ut och omfamna enbart lidandet, så bildas en starkare relation till Jesus. För det är här den stora likheten mellan afroamerikanen och Jesus syns, blodet och kampen för det goda.

Och till sist, det fjärde svaret. Detta är vad som sammanfattningsvis ger en övergripande förståelse för gospelns befrielsematik, såväl i andlig befrielse såväl som politisk befrielse. För Cone och Harvey menar ju nämligen att afroamerikanen finner styrka hos Jesus, att uthärda lidandet såväl som att fortsätta kämpa för sina rättigheter. Och jag har sagt att jag håller med om detta. Vad som nämnts är i huvudsak huruvida belägget för denna befrielse och befrielsen överlag återfinns i gospeln. Men vad som ännu inte nämnts är gospelns roll i denna befrielseprocess. Jag menar alltså att gospeln har en mycket betydande och närmast avgörande roll i befrielseprocessen. För detta argument krävs förståelsen för hur viktig gospel var redan

vid formandet, och musik över huvud taget, för afroamerikanen. Samt synen på den Helige Andens stora påverkan på afroamerikanen. Båda dessa har jag redogjort för tidigare i uppsatsen. Med denna förståelse vill jag påstå att gospeln är ett av de mest värdefulla och givande verktygen för afroamerikanens styrkande. Alltså att genom afroamerikanens frälsning hos Jesus, så förser han hen med Helige Anden, vilken ger gospelmusiken till afroamerikanen som en gåva. Denna gåva är till för att afroamerikanen ska få uttrycka sina känslor och växa närmare Jesus. Utloppet för känslorna och relationen till Jesus är båda faktorer som vidare styrker afroamerikanen. Utifrån detta argument bör man förstå gospel som ett uttryck för andlig befrielse, vilken i sig styrker afroamerikanen att kämpa för sin politiska befrielse.

6. Sammanfattning

Till denna uppsats har syftet varit att analysera gospel, inte som musikgenre, men främst som levd teologi utifrån en befrielsematik. Detta gjordes med hjälp av befrielseteologin, som den förklaras av Gustavo Gutiérrez och desto mer James H. Cone. Vardera dessa står som representativa för respektive område – Gutiérrez inom latinamerikansk befrielseteologi och Cone inom afroamerikansk befrielseteologi. Eftersom gospel har vuxit fram, och ännu lever kvar i, en afroamerikansk kontext så är Cones afroamerikanska befrielseteologi den jag använt mig av mest. Båda dessa tänkare menar att Bibelns huvudsakliga budskap är att man bör stå upp för rättvisa och stå på de fattigas och utsattas sida. Och båda var övertygade att Gud söker befria alla som är förtryckta. Något som understöds i Bibeln särskilt i uttåget från Egypten och Jesus eget enkla liv. För afroamerikanen är Jesus extra nära särskilt på grund av lidandet, blodet. Att Jesus också led för en god sak, gör att afroamerikanen kan relatera till honom. Och afroamerikanen är övertygad om att Jesus relaterar till afroamerikanen på samma sätt. För afroamerikanen är det ingen tvekan om att befrielse kommer upprättas, enligt Cone. Eftersom att synden och lidandet redan beseegrats i Jesu blod. Och det är Jesus som ger en styrkan att kämpa för sin egen befrielse.

För att vidare få förståelse för gospel har jag gått in på dess historiska bakgrund särskilt kyrklig och socioekonomisk kontext. Då den euroamerikanska religionen kristendom anammades av många afroamerikaner, så började en afroamerikansk kyrkokultur formas. I många fall tilläts inte afroamerikanerna i dem redan etablerade euroamerikanska kyrkorna. Så istället upprättades egna afroamerikanska kyrkor. Dessa kyrkor var i huvudsak del av dem evangelikala väckelserörelserna – baptismen, metodismen, helgelseörelsen och pentekostalismen. Gemensamt för dessa var fokuset på en individuell personlig relation med Jesus. Efter slaveriet avskaffats, och sydliga numera fria afroamerikaner migrerade norrut, så växte behovet av en ny musik. En musik som tog vara på urbana musikaliska element som återfanns i jazz och blues. Och som på ett relevant sätt kunde bemöta afroamerikanens upplevelse av fortsatt utanförskap och förtryck. Samt en musik som fick bli ett kristet uttryck.

Gospeln formas först inom helgelseörelsen, vilken var den enda att anamma dem mer profana delarna i andra musikgenrer. Särskilt gällde det typiskt profana musikinstrument. För inom den evangelikala kyrkan fanns en stark bortvändhet från den profana världen. Den ansågs nämligen vara fallen i synd, och befrielsen från synd fanns bara hos Jesus. Till sist så motiverades gospelns framväxt med att det var under påverkan av den Helige Anden som de kyrkliga afroamerikanerna spelade, sjöng och dansade. På så sätt fick gospel ett fotfäste i kyrkan, ett

starkt. Och den kom senare att anammas även inom afroamerikansk baptism, metodism och pentekostalism. För att lyfta fram gospelns teologi lyfter jag fram Louis-Charles Harvey, en metodistpastor och teologiprofessor som har bidragit mycket till forskningen kring gospel och teologi. Han ser gospeln som ett uttryck för afroamerikansk existentiell mening. Där Jesus är svaret på meningen med afroamerikanens liv. Detta eftersom han är vän, beskyddare och befriare. Och den sistnämnda utav dessa, befriare, är vad jag väljer att undersöka närmare. Harvey står för samma tes som Cone, i det att Jesus ger styrkan att orka kämpa för sin egen befrielse.

När jag sedan övergår till min gospelsanalys så syns ett tydligt mönster. Att gospel har ett starkt fokus på subjektets lidande, och glädjen som hen får av relationen med Jesus. Om man kan göra en övergripande sammanfattning av texterna skulle den lyda "Gud, hjälp mig att utstå smärtan." Detta diskuterar jag sedan i min diskussion, bristen på ett begär av politisk befrielse. Det verkar i gospeln snarare röra sig enbart om andlig befrielse. Vilket inte understöds av Harvey och Cone. Jag argumenterar sedan för att gospel inte kan förstås utifrån ett renodlat befrielseologiskt perspektiv, men som en komponent i det, då den endast ser till den andliga befrielsen. Trots det finner jag Harveys och Cones tes applicerbar på gospeln och dem texter jag analyserat. Men jag problematiserar varför den tesen inte återfinns i gospelsexterna. Till sist landar jag i slutsatsen att gospel på ett sätt ändå bär båda delarna, andlig och politisk befrielse. Eftersom gospel inte bara är ett uttryck för befrielse, det är snarare en del i processen. Då afroamerikanen söker tröst hos Jesus och styrka att uthärda lidandet, kan man förstå det som att hen får gospeln som gåva genom den Helige Anden. Gospel är alltså ett verktyg som styrker afroamerikanen och hjälper hen att uthärda smärtan såväl som att orka kämpa för sin egen befrielse. Att den politiska delen inte återfinns i gospelsexterna beror därför på att afroamerikanen har gospel som fristad, där relationen med Jesus är i fokus. Vilket också överensstämmer med gospelns kyrkliga kontext.

7. Källförteckning

7.1. Böcker

- Cone, J. H. (1986)
Speaking the truth: ecumenism, liberation and black theology
Eerdmans
- Gutiérrez, G. (1974)
A Theology of Liberation: History, Politics and Salvation
SCM Press
- McNeil, W.K. (2005)
Encyclopedia of American gospel music
Routledge
- Marovich, R. M. (2015)
A city called heaven: Chicago and the birth of gospel music
University of Illinois Press

7.2. Tidskriftsartiklar

- Andemicael, A. (2016)
Holiness and Worldliness: Theologies of Early Black Gospel Music in the Sanctified Church
Pneuma
- Harvey, L.C. (1986)
Black Gospel Music and Black Theology
School of Religion, Howard University

7.3. Uppslagsverk

- Brown, G.; McLean, I.; McMillan, A. (2018)
The Concise Oxford Dictionary of Politics and International Relations
<http://www.oxfordreference.com.ezproxy.its.uu.se/view/10.1093/acref/9780199670840.001.0001/acref-9780199670840-e-22> [2018-05-28]
Oxford University Press
- Livingstone, E.A. (2014)
The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church
<http://www.oxfordreference.com.ezproxy.its.uu.se/view/10.1093/acref/9780199659623.001.0001/acref-9780199659623-e-715> [2018-05-28]
- Encyclopædia Britannica Online (u.å.)

Gospel Music

<https://www.britannica.com/topic/gospel-music> [2018-05-28]

- Encyclopædia Britannica Online (u.å.)
Liberation Theology
<https://www.britannica.com/topic/liberation-theology> [2018-05-28]

7.4. Webbplatser

- McGraw-Hill (u.å.)
African American Spirituals, Spotlight on Music
https://www.mhschool.com/music/2005/teacher/teachingideas/folk/af_ame_spirituals/index.html [2018-05-28]

